

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
АГРАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

засновано в 1926 р.

**Частина 2
Економіка**

**ВИПУСК
72**

Умань — 2009

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань ВАК України з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського державного аграрного університету та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики України та науково-дослідних установ УААН.

Редакційна колегія

А.Ф. Головчук — доктор техн. наук (відповідальний редактор), С.П. Сонько — доктор геогр. наук (заступник відповідального редактора), О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Л.В. Молдаван — доктор економ. наук, А.С. Музиченко — доктор економ. наук, В.С. Уланчук — доктор економ. наук, О.М. Шестопад — доктор економ. наук, О.О. Школьній — доктор економ. наук, О.О. Непочатенко — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою УДАУ, протокол № 2 від 22 грудня 2009 року.

Адреса редакції:

м. Умань, Черкаської обл., вул. Інститутська, 1.

Уманський державний аграрний університет, тел.: 3–22–35

Свідectво про реєстрацію KB № 13695 від 03.12.07 р.

© Уманський державний аграрний університет, 2009

КОРОТКОСТРОКОВЕ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

В.П. БЕЧКО, кандидат економічних наук

Розглядаються шляхи вдосконалення короткострокового кредитування аграрних формувань під оборотні засоби.

Для успішного функціонування підприємств аграрного сектору економіки, забезпечення їх додатковими фінансовими ресурсами у вигляді кредитів банку потрібна державна підтримка.

Сільськогосподарські товаровиробники, як свідчить досвід їх роботи, через сезонність виробництва для безперервності кругообороту потребують значних кредитних вкладень. Банки за сучасних умов диктують позичальникам порядок видачі кредиту, порядок його погашення, встановлення кредитних ставок, забезпечення повернення позик і особливо умови та механізм пільгового кредитування.

Все це і обумовило мету дослідження, яка полягає в удосконаленні механізму пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств під оборотні засоби.

Темі кредитування сільськогосподарських товаровиробників присвячені роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, В.М. Алексійчука [1], М.Я. Дем'яненка [3,4], О.Є. Гудзь [2], М.Й. Маліка [6], А.В. Сомика [9] та інших.

У той же час, не всі питання стосовно кредитування аграрних формувань за ринкових умов вирішені повністю. Вимагає вдосконалення механізм пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств під оборотні засоби, оперативного контролю за цільовим та ефективним використанням позик банку.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є основні положення економічної теорії, законодавчі та нормативні акти, роботи вітчизняних і зарубіжних вчених. У процесі дослідження використовувалися наступні наукові методи: порівняння — для зіставлення фактичних даних за окремі періоди і роки; аналізу та синтезу — при аналізі нині діючого механізму кредитування сільськогосподарських підприємств та формуванні пропозицій щодо його вдосконалення; групування та кореляційно-регресійного аналізу — для визначення впливу рівня забезпеченості власними оборотними засобами на середньорічний рівень видачі короткострокових позик, а також валової продукції та чистого прибутку на 1 га с.-г. угідь, грн.

Результати дослідження. За часів директивної економіки і нині, коли

підприємства аграрного сектору економіки працюють на ринкових умовах вважається, що за критерій добре працюючого підприємства приймається відсутність запозичень при формуванні джерел оборотних засобів. Залучення кредитів банку для формування оборотних засобів є об'єктивною необхідністю, що відповідає ринковим умовам господарювання підприємств.

Банки за таких умов, повинні впливати на налагодження механізму кредитування, який би стимулював ріст виробництва, сприяв розвитку підприємливості і виправдання ризику сільськогосподарських підприємств і прогресивних починань в аграрному секторі економіки. На превеликий жаль в даний час банки реально не зацікавлені в розвитку виробництва позичальників і рідко виступають їх діловими партнерами. Як результат, сільськогосподарські товаровиробники досить часто невинуватено залучають кредитні вкладення в неефективні проекти, що не сприяє підвищенню ефективності їх виробництва.

У ринкових умовах кредиту слід надати протизатратний характер. Його видача повинна супроводжуватися гарантіями позичальників щодо зростання обсягів виробництва, які забезпечували б прибутковість і своєчасне повернення позик. Особливу роль слід надавати заходам кредитного впливу з метою прискорення обертання оборотних засобів, досягнення економічно обґрунтованих темпів зростання кредитних вкладень і темпів росту обсягів виробництва.

Загальна тенденція зміни джерел формування оборотних засобів свідчить про випереджаючі темпи зростання позичених і залучених засобів над власними. Причому, в окремі роки таке випередження досягає значних розмірів. Досить тривожним є факт, коли при загальному зростанні вкладень в оборотні засоби розмір власних джерел знижується. Таке явище має місце впродовж всього досліджуваного періоду. Великий розрив спостерігається в темпах зростання між власними та залученими джерелами оборотних засобів. Темпи їх зростання набагато вищі, порівняно з темпами росту власних джерел. Притримуючись позиції щодо раціонального співвідношення між джерелами формування оборотних засобів, нами проведені дослідження щодо впливу рівня забезпечення сільськогосподарських підприємств власними оборотними засобами на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Дані приведені в таблиці 1.

Як свідчать дані проведеного дослідження із 455 обстежених підприємств лише 103 або 22,6% їх загальної кількості, забезпечили покриття потреби в оборотних засобах за рахунок власних джерел у розмірі, що перевищує 50,0%. Маючи в своєму розпорядженні гарантії щодо повернення позик банку та відповідної застави підприємства, що не забезпечені власними джерелами формування оборотних засобів, зуміли залучити значні суми кредитів, які не сприяли покращенню їх фінансового стану.

Так, 68 підприємств, або 14,9% від загальної кількості обстежених, залучали короткострокові позики банку для покриття потреби у фінансових

ресурсах на формування оборотних засобів в розрахунку на один га сільськогосподарських угідь в сумі 110,1 грн. і одночасно отримали збитки в розмірі 93,5 грн. Дослідження підтверджують факт, що із втратою власних джерел формування оборотних засобів за рахунок кредитів банку підприємства покривають здебільшого збиткову діяльність, порушуючи при цьому принципи кредитування.

1. Групування сільськогосподарських підприємств Черкаської області за рівнем забезпеченості їх власними оборотними засобами в середньому за 2002–2008 рр.

Показник	До 0	0,1–10,0	10,1–20,0	20,1–30,0	30,1–40,0	40,1–50,0	Всього
Кількість підприємств	68	27	47	85	74	51	455
Рівень забезпеченості власними оборотними засобами, %	-19,5	4,8	15,7	25,6	35,3	45,4	28,7
Середньорічний рівень видачі короткострокових позик на 1 га с.-г. угідь, грн.	110,1	221,8	144,9	187,9	197,0	96,7	135,7
Питома вага виданих короткострокових позик в виробничих запасах, %	20,9	40,8	41,7	35,3	25,9	12,7	31,5
Припадає на 1 га с.-г. угідь грн.:							
- валової продукції	1464,2	1483,6	1487,4	1735,9	1764,8	1827,0	1687,3
- чистого прибутку (збитку)	-93,5	61,5	97,4	121,1	147,7	249,8	125,9
- виробничих витрат	2071,3	1269,1	1745,8	1586,4	2039,4	1599,2	1731,5

За ринкових умов господарювання слід відродити госпрозрахункові функції кредиту, оскільки в даний час кредит увібрав в себе прорахунки всієї системи економічних відносин і механізму господарювання.

Отриманий підприємством кредит повинен набути протизатратного характеру. Ще не до кінця використані можливості кредитних договорів.

Особливу увагу слід зосередити на подальшому вдосконаленні партнерських відносин сільськогосподарських підприємств з обслуговуючими їх установами банку з метою відпрацювання диференційованих відносин при кредитуванні.

Це дасть змогу досягти призупинення невинновданого залучення кредитних вкладень в неефективне виробництво, сприятиме зростанню чистого прибутку.

По відношенню до ефективно працюючих підприємств банківський контроль повинен ґрунтуватися на довірчих відносинах, без регламентації розміру потреби в кредиті. Це сприятиме посиленню внутрігосподарського контролю за рухом оборотних засобів, пошуку підприємствами внутрішніх фінансових резервів, які забезпечували б ефективність банківського кредиту, його окупність і гарантії повернення.

Аналіз даних по Черкаській області свідчить, що збиткові та

низькорентабельні підприємства формують оборотні засоби, як правило, за рахунок позичок банку та кредиторської заборгованості. Питома вага власних джерел в них відсутня або незначна. Кредитом покриваються збитки господарської діяльності. При цьому керівники відсталих підприємств змінюються через рік, як результат, не проявляють в певній мірі відповідальності за раціональне використання кредиту.

Аналіз проведеного групування свідчить, що збиткові та малорентабельні підприємства забезпечені оборотними засобами в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь на рівні високодохідних (табл. 2).

Таке становище підтверджується активним залученням в господарський обіг кредитів банку та кредиторської заборгованості. Так, розмір короткострокових позик у збиткових господарствах у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь складає 78,5 грн., що дало змогу покрити їм потребу в оборотних засобах на 15,8%. У цій групі господарств найвищий розмір кредиторської заборгованості в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Її розмір становить 986,1 грн. або в 1,8 разів більше відповідно до групи підприємств, у якій рентабельність перевищує 45%. Кредитом, як свідчить аналіз, в основному покривалися малоперспективні проекти. За таких умов кредит втрачає свої функції, породжує утриманські настрої.

Сформовані оборотні засоби збитковими підприємствами в розмірі 906,3 грн. в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь використовуються неефективно. Так, збиток у цій групі в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь склав 93,3 грн., а період тривалості обороту оборотних засобів становить 355 днів, що на 82 дня більше, ніж у групі високорентабельних підприємств.

Кредитна ініціатива в ринкових умовах господарювання підприємств повинна бути спрямована на підвищення якості виробленої продукції при дотриманні енергозберігаючих технологій, впровадження передових технологій вирощування продукції рослинництва та тваринництва.

Сучасні дослідження і досвід пільгового кредитування свідчить, що досі відсутній механізм кредитного забезпечення аграрного сектору, який забезпечив би надходження кредитних ресурсів підприємствам відповідно до ринкових умов господарювання. Натомість пільгове кредитування потребує докорінного вдосконалення. Зокрема, слід в законодавчому порядку забезпечити розмір підтримки, спрощення доступу суб'єктів господарювання до пільгових кредитів, їх розподілу за регіонами, що сприятиме покращенню взаємовідносин суб'єктів господарювання з банками.

Забезпечення сільськогосподарських підприємств додатковими фінансовими ресурсами у вигляді короткотермінових позик банку можливе лише за умов, коли банки стануть повноправними партнерами позичальників, зокрема сільськогосподарських підприємств. Здійснюючи кредитування, банки повинні бути зацікавленими в зростанні обсягів

виробництва та реалізації продукції, покращенню фінансового стану підприємств — позичальників, проведенні оперативного контролю за цільовим та ефективним використанням отриманих позик.

2. Групування сільськогосподарських підприємств Черкаської області за рівнем рентабельності в середньому за 2002–2008 рр.

Показник	Збиткові	До 15,0	15,1–30,0	30,1–45,0	Більше 45,1	Всього
Середній рівень рентабельності, %	-7,8	7,1	20,3	34,8	52,8	6,2
Кількість господарств в групі	136	220	82	13	4	455
У відсотках до обстежених	29,9	48,4	18,0	2,9	0,9	100,0
Розмір оборотних засобів на 1 га с.-г. угідь, грн.	906,3	1092,9	1612,8	2299,1	900,1	1164,3
Короткострокові кредити банку в розрахунку на 1 га с.-г. угідь	78,5	119,1	251,5	316,7	141,5	135,7
Питома вага власних оборотних засобів, %	-33,3	21,4	32,4	40,4	49,1	9,1
Питома вага кредиту в покритті оборотних засобів, %	15,8	17,5	11,6	7,6	4,8	15,5
Дебіторська заборгованість на один га с.-г. угідь, грн.	225,3	316,3	709,9	1123,3	202,3	383,4
Кредиторська заборгованість на один га с.-г. угідь, грн.	986,1	733,5	785,8	839,7	541,2	760,1
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	90	82	117	126	79	92
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	304	203	212	144	136	219
Період обороту оборотних засобів, днів	355	353	309	305	273	315
Чистий прибуток (збиток) на 1 га с.-г. угідь, грн.	-93,3	103,4	423,1	824,8	427,1	125,9

Підприємства-позичальники в свою чергу повинні посилити внутрішньогосподарський контроль за рухом оборотних засобів, здійснювати пошук внутрішніх ресурсів для забезпечення ефективного використання банківського кредиту, його окупності та гарантії повернення.

Висновки. В процесі дослідження з'ясовано, що на забезпеченість оборотними засобами суттєво впливають кредити, метою яких є максимальне поліпшення стану формування джерел оборотних засобів, створення передумов забезпечення підприємств виробничими оборотними засобами. За сучасних умов банки повинні зосередити особливу увагу на подальшому вдосконаленні партнерських відносин із позичальниками, розробляючи механізм диференційованих відносин при кредитуванні, що дасть змогу призупинити невиправдане залучення кредитних вкладень у неефективне виробництво, сприятиме зростанню чистого прибутку. Тому першочергове значення слід надавати заходам кредитного впливу, який

передбачає прискорення оборотності оборотних засобів, досягнення економічно обґрунтованих темпів зростання кредитних вкладень і темпів росту обсягів виробництва.

Досвід пільгового кредитування й особисті спостереження автора свідчать про відсутність чіткого механізму розподілу бюджетних коштів, який би забезпечив надходження кредитних ресурсів підприємствам відповідно до ринкових умов господарювання. Встановлено, що пільгове кредитування повинно вдосконалюватися в напрямі спрощення доступу суб'єктів господарювання до пільгових кредитів, розподілу кредитів за регіонами, що дасть змогу поліпшити взаємозв'язки суб'єктів господарювання з банками.

Досліджено, що забезпечення сільськогосподарських підприємств додатковими фінансовими ресурсами у вигляді короткотермінових позик банку можливе лише за умов, коли банки стануть повноправними партнерами позичальників, зокрема сільськогосподарських підприємств. Здійснюючи кредитування, банки повинні бути зацікавленими в зростанні обсягів виробництва та реалізації продукції, покращенню фінансового стану підприємств — позичальників, проведенні оперативного контролю за цільовим та ефективним використанням отриманих позик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексейчук В.М. Кредит і кредитне забезпечення як система // *Агроінком*, 2007 р. — № 9–10. — С. 97–103.
2. Гудзь О.Є. Проблеми удосконалення державної фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів // *Облік і фінанси АПК*. — 2005. — № 6. — С. 31–36.
3. Дем'яненко М.Я. Удосконалення кредитної системи і механізмів кредитування сільського господарства. В кн. *Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України на внутрішньому і зовнішньому ринках* // За ред. В.М. Трегубчука. — К.: Інститут економіки та прогнозування, 2007. — 260 с.
4. Дем'яненко М.Я. Організаційно-економічний механізм кредитування аграрних підприємств // *Економіка АПК*. — 2008. — № 3. — С. 25–31.
5. Кушнір І.В. Оцінка потреби в кредитуванні аграрних підприємств // *Актуальні проблеми розвитку регіону: Зб. наук. пр.* / За ред. І.Г. Ткачук. — Івано — Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2007. — Вип. III. — Т.1. — С. 404–414.
6. Малік М.Й., Малік Л.М. Кредитне забезпечення управління майном // *Фінансування та кредитування аграрного сектора: проблеми та перспективи*. — Мелітополь: Таврійська ДАТА. — 2006. — С. 90–93.
7. Про внесення зміни до Порядку використання у 2007 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення короткострокових та середньострокових кредитів:

Постанова Кабінету Міністрів від 14 березня 2007 р. № 446 // Офіційний вісник України. — 2007. — №14.

8. Про внесення змін до статті 57 Закону України “Про освіту” щодо надання пільгових кредитів педагогічним та науково — педагогічним працівникам №3461–IV від 22.02 2006 р. // Відомості Верховної Ради. — 2006. — № 26.
9. Сомик А.В. Державна програма фінансової підтримки підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів (у співавторстві) // Економіка АПК. — 2008. — №11. — С. 54–63.

Одержано 23.10.09

Существенное влияние на обеспеченность оборотными средствами имеют кредиты, целью которых является максимальное улучшение состояния формирования источников оборотных средств. При современных условиях банки должны сосредоточить особое внимание на дальнейшем усовершенствовании партнерских отношений с заемщиками, разрабатывая механизм дифференцированных отношений при кредитовании.

Ключевые слова: *обеспеченность, оборотные средства, кредит, источники формирования оборотных средств, банк, кредитование.*

Credits have a great impact on the supply of circulating assets, their aim being maximum improvement of the source formation of the latter. In a current situation banks have to concentrate their special attention on further improvement of the relationship with borrowers working out a mechanism of diversified relations while crediting.

Key words: *supply, circulating assets, credit, sources of circulating asset formation, bank, credit.*

УДК 631.1:635.655

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ СОЇ

О.А. БОЙКО

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Метою статті є дослідження останніх тенденцій на світовому і вітчизняному ринках соєвих бобів, а також виявлення основних чинників, що визначають ці тенденції.

Проблема білкового харчування людей і годівлі сільськогосподарських тварин щонайтісніше пов'язана з продовольчим забезпеченням суспільства і має виключно соціальне і політичне значення. Традиційна роль у цьому у світі, безсумнівно, відводиться сої.